

SKIPULAGS- OG MATSLÝSING

VEGNA BREYTINGA Á AÐALSKIPULAGI OG DEILISKIPULAGS VIRKJUNAR Í HVERFISFLJÓTI VIÐ HNÚTU Í SKAFTÁRHREPPI

LANDMÁTUN

MANNVIT

OKTÓBER 2020

Efnisyfirlit

1. Inngangur	1
2. Skipulag og áætlanir	1
3. Framkvæmdin og staðhættir skipulagssvæðis.....	2
4. Efnistöð aðalskipulagsbreytingar	4
5. Uppbygging deiliskipulags.....	5
6. Umhverfismat.....	5
7. Skipulagsferli, kynning og samráð	7

Forsíðumynd: Fyrirhugað stíflustæði fyrir miðri mynd, horft til vesturs.

1. Inngangur

Eftirfarandi er sameiginleg skipulags- og matslýsing fyrir deiliskipulag og breytingu á Aðalskipulagi Skaftárhrepps 2010-2022 vegna virkjunar við Hnútu.

Áformað er að reisa allt að 9,3 MW rennslisvirkjun í Hverfisfljóti við Hnútu í Skaftárhreppi. Fyrirhugað virkjunarsvæði er alfarið innan landareignar Dalshöfða og Ragnar Jónsson, ábúandi og landeigandi, er framkvæmdaraðili verksins.

Áform um virkjun á þessum stað hafa verið uppi um nokkurt skeið. Virkjun við Hverfisfljót var fyrst sett inn á aðalskipulag 2003 og er í gildandi aðalskipulagi skilgreint sem iðnaðarsvæði fyrir virkjun. Spurst var fyrir um matsskyldu framkvæmdarinnar árið 2006, tillaga að matsáætlun var samþykkt árið 2008 og var verkefnið síðan lagt til hliðar þar til áform voru endurvakin með vinnu við umhverfismat árið 2016. Framkvæmdin er háð mati á umhverfisáhrifum samkvæmt 6. gr. og tl. 3.22 í 1. viðauka laga nr. 106/2000 og unnið hefur verið mat á umhverfisáhrifum framkvæmdarinnar sem lauk 2019. Álit Skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum 9,3 MW virkjunar í Hverfisfljóti við Hnútu lá fyrir í júlí 2020.

Svæðið er skilgreint sem iðnaðarsvæði í gildandi aðalskipulagi Skaftárhrepps þar sem heimil er vatnsfallsvirkjun með uppsett afl allt að 40 MW.

Samkvæmt skipulagslögum nr. 123/2010, skal við upphaf vinnu við gerð skipulags taka saman lýsingu á skipulagsverkefninu ásamt lýsingu á umfangi og áherslum umhverfismats. Í lýsingu skulu koma fram áherslur sveitastjórnar við skipulagsgerðina, upplýsingar um forsendur, fyrirliggjandi stefnu og fyrirhugað skipulagsferli, svo sem kynningu og samráð við skipulagsgerðina gagnvart íbúum sveitarfélagsins og öðrum hagsmunaaðilum. Hér er því sett fram sameiginleg skipulags- og matslýsing þar sem áherslum og forsendum er lýst, innihaldi og hvernig fyrirhuguðu skipulagsferli, kynningu og samráði gagnvart íbúum og öðrum hagsmunaaðilum verði háttað.

Skipulagslýsing þessi er unnin í samræmi við 30. gr., 40. og 41. greina skipulagslaga nr. 123/2010 og matslýsing er unnin í samræmi við 2. mgr. 6. gr. laga um umhverfismat áætlana nr. 105/2006.

2. Skipulag og áætlanir

Framkvæmdasvæði fyrirhugaðrar virkjunar í Hverfisfljóti er alfarið innan sveitarfélags Skaftárhrepps. Ekkert deiliskipulag er í gildi fyrir svæðið.

Landsskipulagsstefna

Í landsskipulagsstefnu 2015-2026, kafla 2.5 um skipulag í dreifbýli, er fjallað um orkumannvirki og örugga afhendingu raforku í sátt við náttúru og umhverfi. Í þeim hluta er kveðið á um að skipulag skuli gefa kost á nýtingu orkulinda í dreifbýli með sjálfbærni og umhverfisvernd að leiðarljósi. Þar segir jafnframt að mikilvægt sé að mannvirki vegna orkuvinnslu falli sem best að landslagi og annarri landnotkun og að leitast verði við að velja þann kost sem valdi minnstum neikvæðum umhverfisáhrifum.

Uppbygging í Hverfisfljóti samræmist þessu markmiði þar sem virkjun vatnsafls í Hverfisfljóti telst orkukostur sem framleiða mun endurnýjanlega raforku. Við hönnun verður horft til þess að umhverfisáhrif framkvæmda verði í lágmarki og að mannvirki verði eins lítið áberandi í umhverfinu og mögulegt er og falli vel að landslagi.

Aðalskipulag

Í gildandi Aðalskipulagi Skaftárhrepps 2010-2022, er fyrirhugað virkjunarsvæði skilgreint sem iðnaðarsvæði fyrir virkjun (I2).

Í skipulaginu segir almennt um iðnaðarsvæði: „Á iðnaðarsvæðum er gert ráð fyrir umfangsmikilli iðnaðarstarfsemi eða starfsemi sem er talin geta haft mengun í för með sér s.s. verksmiðjum, virkjunum,

*tengivirkjum, miðlunarlónum, veitustöðvum, skólpadælu- og hreinsistöðvum, birgðastöðvum fyrir olíur og móttökustöðvum fyrir úrgang. Íbúðir eru ekki heimilar á iðnarsvæðum*¹.

Á þessum stað í nágildandi aðalskipulagi er gert ráð fyrir stærri virkjun en nú eru áform um, eða allt að 40 MW virkjun.

Í áliti Skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum 9,3 MW virkjunar í Hverfisfljóti við Hnútu. kemur fram að vegna fyrirkomulags virkjunar og staðsetningu mannvirkja þurfi að breyta aðalskipulagi. Unnið verður að breytingu á aðalskipulagi samhliða deiliskipulagsvinnu.

Verndaráætlanir

Framkvæmdin mun taka til svæða sem heyra undir sérstaka vernd sbr. 61. gr. náttúruverndarlaga nr. 60/2013, annars vegar er um að ræða eldhraun (Skaftáreldahraun) og hins vegar Lambhagafoss í Hverfisfljóti. Gildi eldhrauna er þó mismunandi eftir útliti þeirra, þ.e. ef hraunið er sandorpið og/eða það gróið að ekki er hægt að greina að um hraun sé að ræða, hefur það minna verndargildi og nýtur ekki sérstakrar verndar samkvæmt lögnum.

Í greinargerð verður nánar gert grein fyrir tengslum við aðrar áætlanir.

3. Framkvæmdin og staðhættir skipulagssvæðis

Fyrirhuguð framkvæmd mun að fullu verða staðsett í landi Dalshöfða í Skaftárhreppi. Aðkoma að landi Dalshöfða er af þjóðvegi 1 norðan Hverfisfljóts og inn eftir Dalshöfðavegi (nr. 2019) rúmlega 5 km leið. Virkjunarsvæðið sjálft verður síðan staðsett rúmlega 5 km inn af bænum Dalshöfða þar sem land er í dag án mannvirkja að öllu leyti og mjög fáfarið. Landið þar er nokkuð gróið og einkennist af samfelldum mosabreiðum og grónum brekkum þar sem hraunnibbur standa upp úr grónu landi. Segja má að fyrirhuguðu framkvæmdasvæði sé hægt að skipta í tvo einkennandi landslagshluta. Annars vegar er um að ræða syðri hluta framkvæmdasvæðis, Skaftáreldahraunið, þ.e. frá bæjunum Dalshöfða og Seljalandi, meðfram Hverfisfljóti og upp að Lambhagafossum og fyrirhuguðu stöðvarhúsi. Hins vegar er um að ræða nyrðri hluta framkvæmdasvæðis, þar sem Hverfisfljótið rennur í flúðum og fossum um brekkurnar syðst í Hnútu, m.a. í Lambhagafossa.

Virkjunin verður rennslisvirkjun sem felur í sér að um ekkert miðlunarlón verður að ræða. Framkvæmdin felur í sér gerð stíflu þvert yfir Hverfisfljótið sem beinir rennsli vatnsins að inntaksmannvirki. Þaðan fer vatnið inn í þrýstipípu sem leiðir vatnið niður í stöðvarhús virkjunarinnar. Áætluð fallhæð er um 116 metrar. Frárennslisskurði verður svo komið fyrir sem mun liggja frá stöðvarhúsi og að árfarvegi þar sem vatni sem búið er að nýta til virkjunar verður aftur hleypt í farveg árinna. Hverfisfljót er jökulá með miklar árstíðarbundnar sveiflur í rennsli. Að sumarlagi við leysingar er mikill aurburður í Hverfisfljóti en að vetrarlagi er vatnið næstum tært. Áætlað er að um 9,5 m³/s af rennsli árinna verði virkjað og mun það vatn sem ekki nýtist til virkjunar falla yfir stífluna og renna áfram niður núverandi árfarveg. Sú verður raunin meirihluta ársins.

Fyrirhuguð framkvæmd felur einnig í sér lagningu aðkomuvegar með einni brú frá heimreið við Dalshöfða að stöðvarhúsi og gerð slóðar meðfram þrýstipípu frá stöðvarhúsi og upp að stíflu. Að auki er gert ráð fyrir að jarðstrengur verði lagður í meðfram aðkomuvegi. Við gerð deiliskipulags verður til viðbótar þessara framkvæmdaþátta skoðað hvort forsendur séu fyrir því að setja skilmála um aðstöðu fyrir ferðamenn og gesti við Lambhagafossa, svo sem göngustíga, göngubrú og/eða útsýnispalla.

Efni sem þarf til mannvirkjagerðar er að mestu steypuefni í stíflu og yfirfall, stöðvarhús og inntaksmannvirki. Steypuefni þarf að flytja að framkvæmdasvæðinu úr opnum steypuefnisnámmum á svæðinu. Að auki þarf malarfyllingu í aðkomuveg og slóðir og stefnt er að því að nýta afmarkað efnistökusvæði í nálægð við fyrirhugaðan aðkomuveg til efnistöku í vegi.

¹ Landmótun, 2011. *Aðalskipulag Skaftárhrepps 2010-2022. Greinargerð.* Skaftárhreppur.

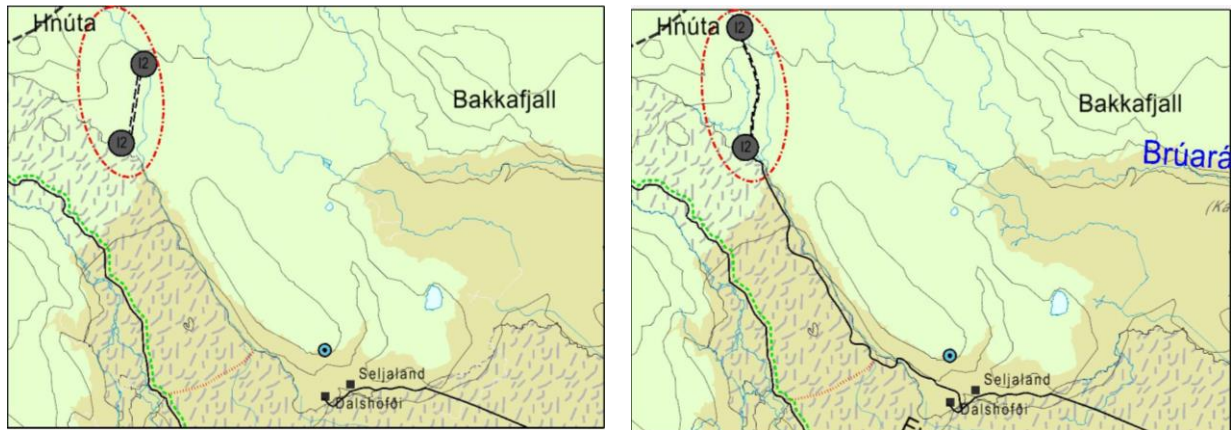
Skipulagssvæðið nær frá heimreið að Dalshöfða, þar sem vegagerð hefst, og að stíflumannvirkjum austan við Hnútu, sjá mynd 1.

Mynd 1. Deiliskipulagssvæðið.

4. Efnistöð aðalskipulagsbreytingar

Breyting verður gerð á kafla 2.7 um iðnaðarsvæði þar sem lýsingu á Hnútuvirkjun er breytt þannig að í stað 40 MW virkjunar verður gert ráð fyrir 9,3 MW virkjun. Á uppdrætti er iðnaðarsvæði hnikað til, legu aðrennslis- og veitugangna er breytt í samræmi við umhverfismat og grunn hönnun, sjá mynd 2.

Mynd 2. Breyting á skilgreindu iðnaðarsvæði við Hnútu í aðalskipulagi Skaftárhrepps markað rauðu. Aðkomuvegur sýndur til skýringar.

Í töflu 1 má sjá þau iðnaðarsvæði sem eru skilgreind í dreifbýli Aðalskipulags Skaftárhrepps.

Tafla 1. Iðnaðarsvæði í kafla 2.7 í aðalskipulagi Skaftárhrepps 2010-2022. Hnútuvirkjun mörkuð rauðu.

Nr.	Lýsing	Stærð í ha
I-1	Fiskeldi við Teygingalæk. Helstu mannvirki eru verkfæra- og fóðurgeymsla, 8 ker úr stáli samtals 2060 m ³ og 6 ker úr plasti samtals 340 m ³ . Deiliskipulag er til af svæðinu.	2,5
I-2	Hnútuvirkjun uppsett afl allt að 40 MW. Áætluð aðrennslis- og veitugöng eru 1000 m og skurðir 400 m og mesta hæð á stíflum 3 m. Deiliskipulag hefur ekki verið unnið. Um er að ræða stækkun úr 15 MW sem er staðfest í gildandi aðalskipulagi.	5
I-3	Skálarvirkjun allt að 5 MW afl og 10 ha lóni og allt að 5 ha lóð fyrir stöðvarhús og fiskfóðurverksmiðju. Áætluð aðrennslis- og veitugöng eru 100 m, skurðir 40 m og mesta hæð á stíflum 6 m. Deiliskipulag hefur ekki verið unnið.	15
I-4	Fiskeldi í Botnum. Deiliskipulag hefur ekki verið gert.	4
I-5	Hólmsárvirkjun allt að 70 MW og 10 km ² lón og allt að 5 ha fyrir stöðvarhús. Áætluð aðrennslisgöng eru 6500 m, skurðir 1000 m, frárennslisgöng 1100 m og mesta hæð á stíflum 40 m. Deiliskipulag hefur ekki verið unnið. Vegna mælikvarða skipulagsuppdráttar (1:100.000) eru ekki sýnd öll mannvirki virkjunarinnar svo sem varnargarðar sem eru um 5000 m.	1042
I-6	Búlandsvirkjun 150 MW og 9,2 km ² lón og allt að 5 ha undir stöðvarhús. Áætluð aðrennslis- og veitugöng eru 3100 m, skurðir 1700 m, frárennslisgöng 5800 m og mesta hæð á stíflum 68 m. Deiliskipulag hefur ekki verið unnið. Vegna mælikvarða skipulagsuppdráttar (1:100.000) eru ekki sýnd öll mannvirki virkjunarinnar t.d. mannvirki til stýringar á vatni austur með Síðu.	991

5. Uppbygging deiliskipulags

Deiliskipulagið mun byggja á fyrirliggjandi upplýsingum um staðhætti og umhverfisþætti ásamt stefnu sveitarfélagsins um uppbyggingu á svæðinu. Deiliskipulag verður sett fram á uppdrætti og í greinargerð.

Í deiliskipulaginu verða settir skilmálar fyrir fyrirhugaða framkvæmdaþætti virkjunarinnar, til að mynda fyrir mannvirki, vegi og lagnir, ásamt aðra mögulega framkvæmdaþætti sem falla innan skipulagssvæðis, svo sem göngu- og reiðleiðir og útsýnispalla. Gerð verður grein fyrir starfsemi sem tilheyrir framkvæmdinni, bæði tímabundinni og varanlegri, legu framkvæmdaþátta, lóðarmörkum mannvirkja, efnistökusvæðum og frágangi á framkvæmdasvæðinu.

6. Umhverfismat

Í samræmi við lög um umhverfismat áætlana nr. 105/2006 verður lagt mat á áhrif skipulagsins á umhverfisþætti. Unnin verður umhverfisskýrsla sem verður hluti af greinargerð breytingu á aðalskipulagi og deiliskipulags. Í matinu verður stuðst við þær upplýsingar sem liggja fyrir um grunnástand umhverfisins á framkvæmdasvæðinu ásamt þeim gögnum sem unnin hafa verið í ferli mats á umhverfisáhrifum.

Eftirfarandi þættir framkvæmdar eru taldir geta valdið umhverfisáhrifum:

- Stífla og yfirfall
- Aðrennslisskurður og inntak
- Þrýstipípa og þjónustuvegur
- Stöðvarhús
- Frárennslisskurður
- Aðkomuvegur og jarðstrengur
- Efnistaka

Eftirfarandi umhverfisþættir eru til umfjöllunar í mati á umhverfisáhrifum vegna framkvæmdarinnar:

- Jarðfræði
- Gróður
- Vatnafar
- Vatnalíf
- Fuglalíf
- Fornminjar
- Ásýnd
- Ferðaþjónusta og útivist
- Atvinnulíf

Jarðfræði

Deiliskipulagssvæðið er innan svæðis sem nýtur sérstakrar verndar í samræmi við markmið 3. gr laga um náttúruvernd nr. 60/2013. Rask mun verða á eldhrauni (Brunahraun/Skaftáreldahraun) við gerð aðkomuvegar. Áhrif vegna annarra framkvæmdaþátta verða einnig á eldhrauni sem þó hefur minna verndargildi vegna gróðurhulu. Áhrifum framkvæmdar á jarðfræðiþætti, sem og vægi þeirra verður lýst frekar í deiliskipulagi.

Gróður

Gróðurlendi mun skerðast vegna fyrirhugaðra framkvæmda. Þær vistgerðir sem munu skerðast hafa lágt og miðlungs verndargildi samkvæmt flokkun Náttúrufræðistofnunar Íslands. Fjallað verður um umfang rasks vegna þessa og mögulegar mótvægisáðgerðir í deiliskipulagi.

Vatnafar

Virkjun Hverfisfljóts mun valda rennisskerðingu sem veldur minna rennsli í fossum sem heyra undir lög um náttúruvernd. Fjallað verður nánar um vægi þessa áhrifa og umfang í deiliskipulagi.

Vatnalíf

Áhrif fyrirhugaðrar virkjunar á vatnalíf verður fyrir hendi en áin er þó ekki fiskgeng á þessum slóðum.

Fuglalíf

Talið er að áhrif á fuglalíf verði neikvæð en óveruleg, tímabundin og staðbundin. Nánar verður fjallað um þessi áhrif og mögulegar mótvægisáðgerðir.

Fornminjar

Fornleifaskráning fór fram á svæðinu í tengslum við mat á umhverfisáhrifum og verður gerð grein fyrir niðurstöðum hennar í deiliskipulagi. Ef áður óþekktar fornleifar finnast á framkvæmdatíma verður samráð haft við Minjastofnun Íslands.

Ásýnd

Virkjunarframkvæmdir verða á svæði sem í dag er óbyggt og að mestu ósnortið utan slóða. Ásýnd og óbyggð víðerni á þessu svæði mun skerðast með uppbyggingu virkjunarmannvirkja. Frekari lýsing á þeim þáttum og vægi þeirra verður í deiliskipulagi.

Ferðapjónusta og útivist

Skipulögð ferðapjónusta innan framkvæmdasvæðis er óveruleg og ekki eru merktar gönguleiðir. Lambhagafossar hafa aðdráttarafl og er vitað til þess að gönguhópar gangi um þetta svæði og mun framkvæmdin hafa áhrif á þann hóp. Frekari áhrif og mögulegar mótvægisáðgerðir verða skilgreind nánar í deiliskipulagi.

Atvinnulíf

Í stefnumörkun aðalskipulags Skaftárhrepps er lögð áhersla á aðrar atvinnugreinar en landbúnað sem gætu eflt sveitafélagið. Ein af þeim atvinnugreinum er virkjun raforku í Hverfisfljóti.

Kostir

Nokkrir kostir innan deiliskipulagssvæðis hafa verið skoðaðir og er gerð grein fyrir þeim í mati á umhverfisáhrifum verkefnisins. Gefið verður yfirlit yfir þá og nánari samanburður í deiliskipulagi.

7. Skipulagsferli, kynning og samráð

Eftirfarandi eru drög að skipulagsferlinu og tímasetningu birt með fyrirvara um breytingar:

Tímaáætlun byggir á að dagsetningar funda standist og/eða að engar athugasemdir komi fram sem ætla mætti að fresti afgreiðslum skipulagsins.

Eftir samþykki sveitarstjórnar á skipulags- og matslýsingu verður lýsingin send samráðsaðilum til umsagnar, sem eru m.a. eftirfarandi:

- Skipulagsstofnun.
- Umhverfisstofnun.
- Heilbrigðiseftirlit Suðurlands.
- Minjastofnun Íslands.
- Náttúrufræðistofnun Íslands.

Lýsingin verður einnig auglýst á heimasíðu Skaftárhrepps og hún mun liggja frammi til kynningar á skrifstofu sveitarfélagsins. Með þeim hætti gefst almenningi tækifæri til að koma á framfæri athugasemdum við lýsinguna.

Að lokinni gerð tillögu að aðalskipulagsbreytingu, deiliskipulagi og umhverfisskýrslu verða tillögurnar auglýstar og kynntar íbúum og öðrum hagsmunaaðilum með birtingu þeirra á heimasíðu og á opnu húsi á skrifstofum Skaftárhrepps. Aðalskipulagstillagan og umhverfisskýrslan verðu send Skipulagsstofnun og umsagnaraðilum til yfirferðar fyrir auglýsingu. u Auglýstur athugasemdafrestur er 6 vikur.

Samþykktar skipulagstillögur verða sendar Skipulagsstofnun (innan 8 vikna frá því að athugasemdafrestur tillögu rann út). Skipulagsstofnun kemur athugasemdum á framfæri innan 3ja vikna frá því að skipulagsgögn bárust. Sveitarstjórn birtir auglýsingu um gildistöku deiliskipulags í B-deild Stjórnartíðinda en Skipulagsstofnun birtir staðfestingu aðalskipulagsbreytingar

Auglýsing skipulagsins fer eftir 31. gr. og skv. 41. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 og 7. gr. laga um umhverfismat áætlananna nr. 105/2006.